

Kršćanska zajednica slavi Euharistiju

*(Predavanje na VIII. orguljaškom tečaju Instituta za crkvenu glazbu pri Bogoslovnom Fakultetu u Zagrebu, 1972.)

Ovogodišnji tečaj Instituta za crkvenu glazbu hoće posebno teoretski i praktično obraditi različite mogućnosti slavljenja Euharistije. To će on učiniti s glazbene strane bilo praktičnim slavljenjem nekoliko mogućih tipova, bilo glazbeno-pedagoškim uvodima u glazbeni elemenat slavljenja. No, tome treba svakako dodati i liturgijsko-pastoralno i duhovno tumačenje, a to će upravo biti sadržaj ovih predavanja. Današnje će predavanje u prvom dijelu povijesno prikazati pokušaje pastoralnih rješenja različitih tipova slavljenja Euharistije tijekom povijesti liturgijskog pokreta XX. stoljeća — sve do II. Vatikanskog Sabora, a u drugom će dijelu iznijeti pastoralne principe II. Vatikanskog Sabora, na kojima se temelji i mora temeljiti konkretni izbor tipa slavljenja Euharistije. Sutrašnji nastavak predavanja govorit će o glazbi, posebno pjevanju, kao faktoru aktivnog komunitarnog sudjelovanja vjernika u liturgiji, posebno u Euharistiji.

I Različiti tipovi misa kroz povijest liturgijskog pokreta XX. stoljeća i danas

1. *Povijest.* Povijest liturgije pokazuje da ideja približavanja liturgije kršćanskom puku, što ju je tako snažno istaklo vrijeme reformacije, nije nikada potpuno utrnula. Tridentiski Sabor nije usvojio preoštro postavljenih zahtjeva reformatora na tom području, no oni su se u sljedećim stoljećima ponovo javljali, dakako u novim oblicima, koji su odgovarali općekulturnim i religioznim stremljenjima tih stoljeća. Doba baroka, kojemu je bio vlastit izvjesni triumfalizam, utemeljen na pobjedi Tridentiskog Sabora, unijelo je u liturgijsko slavljenje mnogo sjaja i time privuklo oči i srca naroda k liturgiji. Procesije, pobožne drame i pjevanje na svoj su način narodu liturgiju učinili bližom i dražom. Prosvjetiteljstvo je izričito ponovo postavilo pitanje uvođenja narodnog jezika u liturgiju i naglašavalo poučno-odgojni momenat bogoslužja. No, motivi prosvjetitelja bili su u skladu s njihovim temeljnim usmjerenjem, tj. prosvjetiteljski. Kao što je u to doba i u toj ideologiji sve trebalo služiti u prosvjetiteljske svrhe, tako i liturgija. Ne smijemo ipak u prošlim vremenima sve promatrati tako crno. Jedna crtica iz knjige Prospera Guerangera »Institutions liturgiques« pokazuje nam, na primjer, da je u njegovo doba bilo pravih liturgijskih entuzijasta, koji su i te kako shvaćali bit liturgije i najbolji način njezina slavljenja. Gueranger, koji slovi kao osnivač liturgijskog pokreta, prekora »zloporabe« župnika iz Asnièresa kraj Pariza, a te se sastojale u sljedećem: U njegovoj je crkvi samo jedan oltar, koji se zove »nedjeljnim« oltarom.

On je obično nepokriven te ga neposredno prije slavljenja Otaštava prekrivaju samo jednim stolnjakom, koji nakon slavljenja ponovo skidaju. Na njemu nema ni raspela ni svijeća. Njih nose ministranti u ulaznoj procesiji. Pristupne molitve moli svećenik glasno sa svim narodom. Zatim sjeda na pripravljeno sjedalo sa strane poslanice i odatle intonira Slavu i Vjerujem, a sam ih ne recitira. Isto tako ne čita ni poslanice ni evanđelja prije njihovog navještanja od drugih službenika. Moli samo zbornu molitvu. On uopće ne recitira tiho onih dijelova što ih pjeva zbor. Kod prikazanja kruha i vina dodaje još i plodove, dapače stavlja ih na sam oltar. Čitav kanon moli glasno, a narodu ostavlja da moli Svet i Jaganjče. Znakove križa na kraju kanona (prije doksologije) čini nad plodovima, a ne nad kruhom i vinom. Prije pričesti naroda ispušta sve propisane molitve... Tek što se još ne usuđuje uvesti u liturgiju i narodni jezik.

Nama se svi ovi »grijesi« župnika iz Asnièresa čine preuranjenima. Mi ih činimo tek poslije II. Vatikanskog Sabora. No, čudno je da se pretečom liturgijskog pokreta još uvijek smatra P. Gueranger (premda je on za taj pokret imao velikih zasluga), koji ovu praksu oštro osuđuje, a ne ovaj župnik, koji je 100 godina prije II. Vatikanskog Koncila uvidio potrebu komunitarnog slavljenja Euharistije i na tako ga divan način provodio.

Na njemačkom području istim je radikalnim putem išao Hirscher (+ 1865), tražeći komunitarno slavljenje Euharistije i to na narodnom jeziku. On je tvrdio da preko takovog slavljenja Euharistije narod može ponovo postati pravo kršćanskim.

Dok je od Tridentiskog Sabora do početka XX. stoljeća liturgijska misa u sadašnjem pastoralnom smislu bila stvar pojedinaca entuzijasta, koji su uostalom uvijek bili sumnjičeni kao »protestanti« ili »galikaniisti«, od Pija X. ona postaje stvar Crkve. S njim počinje tzv. liturgijski pokret XX. stoljeća. Za razumijevanje njegovih pokušaja sudjelovanja naroda u liturgijskim slavljenjima i konkretnih oblika toga sudjelovanja treba znati da je u njegovu početku prevladavalo idealiziranje tadašnje liturgije Crkve. Ona se gledala kao savršena ne samo što se tiče njenog duhovnog sadržaja nego i što se tiče konkretnih oblika njezina slavljenja. Osobito se isticao njezin estetski momenat. Zato se smatralo da je ona onakva kakva jest kadra posredovati kršćanskom puku bogatstvo originalne kršćanske duhovnosti, te su se dosljedno tom shvaćanju tražile i takve forme sudjelovanja koje su se u takvoj liturgiji mogle ostvariti. Sam je Pijo X. u svom glasovitom Motuproprio »Tra le sollecitudini« pod djelatnim učesćem kršćanskog puka u bogoslužju Crkve podrazumijevao to da narod u pjevanoj misli zaista pjeva one dijelove što njemu pripadaju. Mislio je da se to može najbolje

provesti obnovom gregorijanskog korala. Na narodni jezik u liturgiji nije ni pomišljao. On govori doduše o potrebi da tekstovi budu razumljivi, ali to se odnosi na glazbeno komponiranje: ono mora biti takvo da poštuje red riječi i sačuva razumljivost liturgijskog teksta.

U takvim prilikama važan i spomena vrijedan oblik sudjelovanja vjernika u Euharistiji jest praćenje mise iz misala na narodnom jeziku. Njegov začetnik, ili bolje najveći propagator, bio je glasoviti don Beauvain. Vjernicima se dao u ruke bilo čitav misal bilo jedan njegov svešćić na narodnom jeziku, koji je sadržavao misnu liturgiju toga dana. I dok je svećenik latinski pobožno služio misu, ne dajući se »smetati« od naroda, vjernici bi u sebi čitali redom sve tekstove mise, ukoliko svećenik nije zbog stečene rutine sve pretekao. Treba priznati da je time mnogim vjernicima zaista postalo pristupačnijim duhovno blago bogoslužja Crkve i da su se toliko njime duhovno uzdigli. No, s današnjeg našeg gledišta moramo reći da je taj oblik sudjelovanja imao i velikih nedostataka:

— on je sve tekstove stavljao po važnosti u isti red, ne razlikujući bitno od nebitnog;

— on nije bio komunitaran. I svećenik je molio sve tekstove i vjernici opet sve tekstove, mjesto da se oni podijele prema tome što komu pripada, pa da misa bude zaista zajednički čin sviiju, u kojem svaki sudjeluje na sebi svojstven način. Ovako se čitavo slavljenje odvijalo nediferencirano i na dva kolosjeka. Ni izvana se nije mogao dobiti dojam zajedničkog sudjelovanja. Vjernici su više obavljali neku vrstu duhovnog čitanja nego li sudjelovali u misi. Kako god je, dakle, ovaj oblik sudjelovanja vjernike privedo bliže misi nego što su to bili dok su pod misom molili krunicu, križni put ili druge molitve, on je ipak imao bitnih nedostataka: bio je nediferenciran i time nekomunitaran. Nije došla do izražaja funkcija pojedinih liturgijskih tekstova koja im jedina daje pun smisao. I sam način štampanja misala tome je pogodovao, jer je tekstove donosio bez oznake njihove liturgijske funkcije i uopće bez znakova, po kojima bi se oni mogli diferencirati.

Drugi pokušaj bile su tzv. recitirane mise. Njima se ostvarilo u tihim misama ono što je Pijo X. želio za pjevane mise: vjernici su na latinskom recitali one tekstove što su ih inače kod pjevane mise pjevali. Taj se način manje udomio na župama, a više među katoličkim intelektualcima, studentima, te u raznim organizacijama katoličke mladeži. Ni ovaj oblik nije dovoljno diferenciran što se tiče funkcija pojedinih osoba ili grupa u bogoslužju, a i latinski jezik je u recitiranju predstavljao veću zapreku nego li u pjevanju. Zato se dosta brzo prešlo na recitiranje tih tekstova na narodnom jeziku. Dakako, to se nije smjelo smatrati pravom liturgijom, te je svećenik sve to za se molio na latinskom. Tako su se u isto vrijeme odvijale dvije liturgije: jedna službena u svetištu, a druga neke vrste »narodna« i neslužbena u lađi crkve. Od tekstova što po sebi pripadaju narodu brzo se došlo do recitiranja na narodnom jeziku svih tekstova bez razlike, pa i čitavog kanona s riječima pretvorbe. To je bio plod velikog neznanja i nerazumijevanja uloge pojedinih faktora liturgijskog skupa i njihove kompetencije. Protiv te prakse izdala je Kongregacija Obreda 1922. poseban dekret, u kojem poziva, da se radije zadrži *praxis communis* u slavljenju mise, što je značilo

ili šutnju vjernika ili istovremeno odvijanje mise i neke od privatnih pobožnosti.

Naročito poslije II. svjetskog rata nastojalo se raznim elementima ožrvjeti mise za djecu i mladež: kombiniralo se recitiranje, pjevanje liturgijskih tekstova korallnim napjevima, a skladale su se i posebne za to prikladne popijevke na tekstove slobodnog sastava. To je svakako doprinijelo pažnji, zainteresiranosti i aktivnosti mladih za vrijeme mise.

Za starije se zbog općeg neznanja na polju liturgije, koje je bilo posljedica vjekovne zanemarnosti uloge naroda u njoj, prakticirala misa s tumačenjem. Dok je svećenik obavljao svete obrede, tumač bi glasno iznosio njihovo značenje, služeći se povijesnim i teološkim elementima liturgije, pa bi tako misa imala više izgled i značaj sata vjeronauka nego li bogoštovnog čina.

Sve ove pretjeranosti i nezgrapnosti različitih pokušaja sudjelovanja u Euharistiji izazivale su proteste i bacale sumnju na sam liturgijski pokret. I crkvene su vlasti, kako smo vidjeli, ustajale protiv njih. Sve je to kod mnogih ljudi stvaralo nepovjerenje prema zahtjevima liturgista, koje se ponegdje osjetilo u vrijeme koncilске rasprave o liturgiji, a očituje se i poslije Koncila u otporu stanovitih krugova u Crkvi provođenju liturgijske obnove ili barem njegovoj dosljednosti. To je prva negativna posljedica tih dobronamjernih pokušaja, koji su ipak u sebi sadržavali previše teoretski neopravdanih zastranjenja. No, to na žalost nije bila jedina takva posljedica. Ovakav način sudjelovanja u liturgiji ostavio je traga kod nekih u to doba oduševljenih pristalica liturgijskog pokreta, koji su, da tako kažem, izgubili zdrav liturgijski ukus. Ostala im je, naime, kao posljedica obožavanja ovakvih nediferenciranih formi sudjelovanja u liturgiji, u trajnu baštinu nesposobnost da razlikuju bitno od nebitnoga, originalno od kasnijeg dodatka. Za njih su svi elementi liturgije jednako vrijedni: i anafora iz III. stoljeća i apologija iz dekadence X. stoljeća. Takvi plaču za svakim tekstom stare liturgije, jer ga nikada nisu ni bili kadri pravo razumjeti ni ocijeniti.

Ovi su pokušaji, kako god imali i svojih negativnih strana, doveli ipak i do pozitivnih rezultata. Jedan od njih je svakako saznanje da velik dio krivnje što se cilj liturgijskog pokreta ne može uspješno ostvarivati — leži u samoj liturgiji. Njene konkretne forme, njeni kruti propisi ne dopuštaju da ona prodre do pameti i do srca naroda. Ako se, dakle, hoće omogućiti ostvarenje tih velikih ciljeva liturgijskog pokreta Crkve, treba mudro ali i odvažno zahvaliti u samu liturgiju, treba je tako reorganizirati, da bude prikladna za komunitarno slavljenje, tj. da se i na njezinoj izvanjskoj formi vidi kako je ona djelo svih faktora liturgijskog skupa, od kojih svaki u njoj ima svoj točno određen dio. To je bila zadaća i cilj II. Vatikanskog Sabora na polju liturgije.

2. *Principi reforme II. Vatikanskog Sabora.* Pogledamo li samo letimice koncilsku Konstituciju o sv. liturgiji, vidjet ćemo da je ona zasnovana upravo na principu reforme u svrhu omogućavanja što boljeg sudjelovanja kršćanskog naroda u bogoslužju. Nakon što je, naime, opisala narav liturgije i njezinu važnost u životu Crkve (čl. 5. — 13.), Konstitucija postavlja princip: »Majka Crkva živo želi da se svi vjernici privedu k onom punom, svijesnom i djelatnom učešću u liturgijskim obredima,

koje traži sama narav liturgije i na koje kršćanski narod... snagom krštenja ima pravo i dužnost» (čl. 14.). Da bi se to postiglo potreban je liturgijski odgoj i klera i naroda. Za to su opet potrebni učitelji liturgije, osposobljeni na posebnim liturgijskim institutima (čl. 15.). Liturgijski odgoj klera postići će se boljim studijem liturgije na crkvenim učilištima i liturgijskim odgojem u sjemeništima (čl. 16. — 17.). Ne smije se zanemariti ni liturgijski odgoj svećenika koji su već završili redovno školovanje, jer će samo tako oni moći odgajati kršćanski narod za željeno sudjelovanje u bogoslužju (čl. 18. — 19.).

S tom svrhom Crkva pristupa i obnovi samih liturgijskih obreda: »Tom se obnovom tekstovi i obredi imaju tako urediti da jasnije izraze one svetinje što ih označuju, pa da ih kršćanski narod, koliko je moguće, može lako razumjeti i u njima sudjelovati punim, djelatnim i zajednici svojstvenim slavljenjem (čl. 21.).

Liturgijsko slavljenje djelo je čitave zajednice Crkve. A kako Crkva nije nediferencirana zajednica, slučajni skup, nego uređena zajednica s određenim stupnjevima služenja, bilo je potrebno odrediti kompetencije pojedinih stupnjeva u Crkvi na polju liturgije. Liturgija nije ljudsko djelo, nego u svojoj biti predstavlja Gospodinovu predaju, zato vlast njezina uređivanja pripada onima u Crkvi kojima pripada i vlast tumačenja objave, tj. crkvenom učiteljstvu (čl. 22. — 26.). Ali u svom konkretnom slavljenju liturgija je skup službi svih stupnjeva vjernika, pa je tako treba shvaćati i za takvo komunitarno slavljenje preurediti (čl. 23. — 32.).

Crkva svoje bogoslužje bitno i autentično tumači prije svega u samim njegovim obredima. Obredi se, naime, sastoje od čina i riječi. Riječ tumači liturgijsko značenje pojedinih čina. Zato je jedan od važnih zadataka liturgijske obnove stvaranje takvih liturgijskih tekstova koji će što bolje udovoljiti toj svojoj ulozi. Tu ulazi na poseban način Sv. Pismo, koje je najautentičniji tumač bogoslužja, jer je s njim najuže povezano: bogoslužje je konkretno u obred pretvoreno Pismo. Ali tu ulazi i propovijed i drugi liturgijski tekstovi, koji svaki sa svoje strane tumači smisao obreda. Što ti tekstovi jasnije izrazuju bitni smisao obreda, pa time okupljenoj zajednici daju njegovo veće razumijevanje, to će i samo sudjelovanje zajednice u njemu biti svjesnije i potpunije. I tu se, dakle, radi o pomoći zajednici u svjesnom i djelatnom sudjelovanju u svetim obredima (čl. 33. — 35.). Tome će i pak poslije Koncila najviše doprinijeti ponovno uvođenje narodnog jezika u liturgiji (čl. 36.). Kažem ponovno uvođenje, jer je narodni jezik u liturgiji bio kroz mnogo stoljeća u Crkvi redovito pravilo, utemeljeno na zdravom pastoralnom shvaćanju. Dok je vladao u Crkvi taj princip, bogoslužje se slavilo onakvim svjesnim, djelatnim i komunitarnim slavljenjem, kakvo je danas ideal liturgijske reforme. Tome treba da dovede i ponovno usvajanje tog pastoralnog principa.

Da bi se što uspješnije ostvarilo sudjelovanje u bogoslužju, ono se može u mnogim stvarima odijeliti od dosadašnjih oblika rimske liturgije, koji su stoljećima vladali na cijelom kršćanskom Zapadu, i usvojiti duh i predaje pojedinih naroda, kako se oni odrazuju u njihovim običajima. Dakako, pod određenim uvjetima i po određenom redu (čl. 37. — 40.).

Brigu oko ovako koncipirane liturgijske obnove može voditi samo netko s »terena«, tko zna konkretne prilike, a i kompetentan je u stvarima liturgije. Zato je to i povjerenje biskupu. Time je biskupu bar djelomično vraćena na tom polju ona uloga što ju je imao prije Tridentskog Sabora. U tom će poslu biskup naći potrebnu stručnu pomoć u liturgijskom odboru, odboru za crkvenu umjetnost i odboru za svetu glazbu, u koje će okupiti stručnjake s tih područja (čl. 41.—46.).

Čitava, dakle, I. glava Konstitucije o svetoj liturgiji određuje kako stvoriti uvjete za svjesno, djelatno i komunitarno sudjelovanje u liturgiji, jer ona predstavlja samu svećeničku službu Isusa Krista u posvećenju ljudi i štovanju Boga, u čemu Krist sebi pridružuje svoju Crkvu.

Daljnje odredbe Konstitucije samo su primjena ovih principa iz I. glave na pojedine elemente liturgije: čl. 47.—81. na Sakramente i Blagoslovine; čl. 83.—101. na Casoslov; čl. 102.—111. na liturgijsku godinu; čl. 112.—121. na svetu glazbu, te čl. 122.—130. na sakralnu umjetnost.

Obnovljeni obred Euharistije nema onako čvrsto određenih oblika kako je to bilo u starom obredu. Znamo da je tridentska misa kao osnovni model imala tzv. tihu misu svećenika s poslužiteljem. Akteri su u njoj, dakle, bili svećenik i poslužitelj, dok su vjernici misu »prisustvovali«. Svi ostali oblici bili su u biti isti. Tako je u pjevanoj misi zbor pjevao određene dijelove Reda mise i Proprija na latinskom jeziku, pa su akteri opet bili svećenik, ministrant i zbor, koji je igrao ulogu naroda. Narod je opet ostao pasivan. I konačno, najsvечаčiji oblik mise, osim one biskupske i prelatske, bila je svećana misa s kompletnom asistencijom. Od pjevanje se razlikovala upravo sudjelovanjem asistencijom: đakona, podđakona i nižih službi. Kriterij odabiranja pojedinih tipova slavljenja Euharistije bio je raspolaganje ili neraspologanje zborom, i asistencijom, jer je narod ionako kod svih tipova bio jednako posivan. Za razliku od Tridentskog II. Vatikanski Sabor postavio je normativnom misu s aktivnim sudjelovanjem vjernika. Zato upravo mogućnost boljeg i potpunijeg sudjelovanja vjernika predstavlja onaj kriterij po kojemu će određene zajednice konkretno odabrati tip slavljenja Euharistije. Ako npr. zajednica ne može pjevati dijelova Reda mise, ali može pjevati pučke popijevke, odabrat će recitiranu misu s pučkom popijevkom kao ulaznom, prikaznom i pričesnom pjesmom. Ako ni takvo pjevanje nije moguće, pribjeći će samo recitiranju, nastojeći da ono bude tako organizirano i izvedeno da zajednica po njemu prođe što dublje u sveta Otajstva. To, dakako, nikoga ne oslobađa dužnosti da se brine za napredak zajednice u sudjelovanju, da zajednicu uzdigne do bogoslužja, kako bi u njemu učestovala na što savršeniји način. Niti će ostati uvijek na recitiranju, niti na pučkim popijevkama, a isto tako ni na zbornom pjevanju višeglasnih misa, u kojemu je najveći dio zajednice više publika koja sluša nego li pravi učesnik. Od raznih mogućnosti zajednica će odabirati konkretno onu koja u datom momentu pruža najviše. Ne samo u materijalnom učestvovanju nego i u duhovnom zanosu.

Ovaj princip vrijedi kako za slavljenje Euharistije u cjelini tako i za pojedine njegove dijelove. Svaki, naime, dio pruža prema novim propisima više mogućnosti. Tako uvodni obredi mise mogu biti izvedeni, da tako kažemo, klasično, tj. s ulaznom

pjesmom, pozdravom, pokorničkim činom, Slavom i molitvom, a mogu isto tako biti zamijenjeni himnom i psalmodijom Jutarnje ili Večernje. I tu opet može himan biti zamijenjen ulaznom pjesmom. Pokornički čin u prvom slučaju i sam pruža više mogućnosti. Liturgija riječi može biti sastavljena od 3 ili 2 čitanja, pripjevni psalam se može izvoditi na različite načine, kako već najbolje može poslužiti sabranoj zajednici kao odgovor na riječ Božju. Aleluja se može pjevati, recitirati ili izostaviti, ako se vidi da ne bi donio onog efekta koji se od njega očekuje.

Isto su tako moguće velike različnosti glede broja službenika. Njihova je služba uglavnom služba sabranoj zajednici, tj. služba predvođenja zajednice i pomoći zajednici u sudjelovanju u bogoslužju.

Sve je, dakle, u obnovljenoj liturgiji podvrgnuto temeljnom principu same obnove II. Vatikanskog Sabora: svjesnom i djelatnom učešću čitave zajednice u liturgijskom slavljenju.

(Slijedi II. dio)

U biskupiji ĐAKOVAČKOJ, prema odluci ordinarijata objavljenoj u »Okružnice i obavijesti biskupijskog ordinarijata Đakovo« za listopad o. g. str. 249-250 imaju se dokinuti sve inovacije koje nisu u skladu s općim uredbama Rimskog misala.

Vjesnik DUBROVAČKE BISKUPIJE, 1972, str. 80-86 donosi liturgijska upozorenja. Nas ovdje zanima samo što se govori o glazbi u bogoslužju. Budući da su tekstovi osim završetka skoro jednaki to donosimo samo izvadak iz Vjesnika dubrovačke biskupije:

19. III Uputa o Liturgiji insistira i na odstranivanju zlorababa glazbe koja se upotrebljava kod bogoslužja.

I kad se radi o glazbi za mlade upotrebljavanoj u bogoslužju, osnovni je uvjet da ona mora »ne samo riječima, nego i napjevom, ritmom i glazbom odgovarati dostojanstvu i svetosti mjesta i bogoštovlja. (čl. 3).

Određena glazba koju su neki »radi uspješnijeg privlačenja mladih« pokušali unijeti u bogoslužje često ne samo da ni napjevom, ni ritmom, ni glazbalima ne odgovara dostojanstvu i svetosti bogoslužja nego čak stvara u crkvi kod bogoslužja tipični ugođaj ulice, plesne dvorane, »disko-klubova« i »noćnih klubova«. O kolikom se nedostatku ne samo ukusa nego i osnovnog zdravog religioznog osjećaja tu radi neka svatko sam nepristrano prosudi.

Obvezatni kriteriji, po kojima se ima prosudivati da li određena glazba ima biti upotrijebljena u bogoslužju sadržani su u koncilskoj Konstituciji o sv. Liturgiji i u pokoncilskoj Instrukciji sv. Kongregacije obreda o glazbi u sv. Liturgiji. Na postupanju po tim kriterijima ponovno insistira III Uputa o Liturgiji, kojoj je upravo svrha da se konačno stane na kraj kojekakvim nastranostima i anarhiji na području bogoslužja.

Prema tim kriterijima, glazba koja se upotrebljava u bogoslužju mora udovoljavati ovim uvjetima:

1. (kako je već navedeno) da odgovara dostojanstvu i svetosti mjesta i bogoštovlja;

2. da je prikladna hraniti molitvu i izražavati Kristov misterij;

3. da se odlikuje svetošću i dobrim oblikom (misli se muzičkim);

4. da odgovara duhu liturgijskog čina i naravi pojedinih njegovih dijelova;

5. da ne priječi djelatno sudjelovanje svega vjerničkog skupa;

6. da upravlja pažnju uma i osjeća srca na svete stvarnosti koje se vrše.

— Stavljam u dužnost svim upraviteljima župa i rektorima crkava da, do daljnjega, dok stvar ne bude drukčije uređena, sami, poštivajući striktno navedene uvjete, odgovorno prosuđuju i određuju, koja će se glazba upotrebljavati kod bogoslužja u crkvama povjerenim njihovoj brizi.

— Od liturgijskih tekstova unutar Euh. slavlja dozvoljeno je nadomjestiti drugim odgovarajućim tekstovima samo **Ulaznu, Prikaznu i Pričesnu pjesmu, i to jedino na način**, što ga je odredila naša Biskupska konferencija (v. Red mise str. 5). Ostale lijepe, vrijedne i omiljele duhovne pjesme (»Žeteoca« i ostalih sastava ili poedinaca) mogu se pjevati na raznim sastancima, priredbama i eventualno, dok se vjernici okupljaju na Euh. slavlje, pa i poslije njega, ali ne u okviru Euh. slavlja.

— Što se tiče glazbala, u smislu čl. 63 Instrukcije o sv. Liturgiji i čl. 3 III Upute o Liturgiji, zabranjujem u svim crkvama i kapelama na području dubrovačke biskupije kod bogoslužja upotrebu bubnjeva, svih instrumenata koji ne služe za izvođenje melodija (nego za davanje ritma ili postizanje nekih dodatnih zvučnih efekata), kao i svih ostalih instrumenata koji, u ovom našem kraju, »po općem sudu i općenitoj upotrebi pristaju samo profanoj glazbi« (Instr. o glazbi u sv. Liturgiji., ib.) Također zabranjujem upotrebu instrumenata s tzv. p o j a č a l i m a.